
A kegyelem, mint büntethetőségi akadály létjogosultsága*

Hadházi Dávid**

1. Bevezetés

A *kegyelem* szó hallatán a középkor – vizesárokkaal és hatalmas falakkal körülvett, magasba törő várainak gótikus hálóboltozattal díszített tróntermeiben uralkodó – királyai juthatnak eszünkbe, akik Isten kegyelméből élet és halál urai, és ebből fakadóan gyakorolhatják a megkegyelmezés jogát is. A keresztény uralkodók hatalmukat a Mindenhatótól eredeztetve, törvényeikben végig éltek az „*Isten kegyelméből*” szófordulattal¹, ami jól példázza a kegyelem sokféle jelentését: az nem csak a büntetőjog sajátja, hiszen megtalálható a keresztény teológiában is. A kegyelem a jogrend egyik kivételes intézménye, melynek eredete az első jogrendszerekig visszanyúlik²; hazánk államfőit már az államalapítástól kezdve szintén megillette a kegyelmezés joga.³

Alaptételként fogadjuk el, hogy minden demokratikus jogállamban független igazságszolgáltatás működik annak érdekében, hogy a jogszabályokban testet öltő társadalmi normák érvényre jussanak, és az azokat megszegő egyének felelősségre vonhatók legyenek. A kegyelmezési jog ezt az általános rendszert írja felül akkor, amikor a bíróság által elbírált cselekményekért kiszabott büntetéseket mérsékli vagy engedi el, nem beszélve arról az esetről, amikor magának a büntetőeljárásnak a lefolytatását akadályozza meg. Jogosan merülhet fel bennünk a kérdés: mi indokolhatja egy ilyen jogintézmény létét? A kérdés pedig témánk, a büntethetőséget megszüntető okok szempontjából konkretizálódik: van-e

* A tanulmány az EFOP3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 – „Tehetségéből fiatal kutató” – A kutatói életpályát támogató tevékenységek a felsőoktatásban c. pályázat keretében jött létre.

** PhD-hallgató, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

* A tanulmány az EFOP3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 – „Tehetségéből fiatal kutató” – A kutatói életpályát támogató tevékenységek a felsőoktatásban c. pályázat keretében jött létre.

¹ Ld. pl. *Corpus Juris Hungarici: Magyar Törvénytar 1000-1526. évi törvénycikkek*. Budapest, Franklin-Társulat, 1899, 131, 167, 231, 339. o.

² Belovics Ervin – Nagy Ferenc – Tóth Mihály: *Büntetőjog I. Általános Rész*. Budapest, HVG-ORAC, 2015, 255. o.

³ Erről ld. bővebben: Hadházi Dávid: Az államfői kegyelem magyar jogtörténeti fejlődése, in: *Tudományos Diákest Tanulmánykötet III.* (főszerk.: Szűcs Lászlóné Siska Katalin), Debrecen, DE ÁJK Praetor Szakkollégium, 2016, 100-117. o.

létjogosultsága a *büntetőeljárást* megakadályozó, azt megszüntető kegyelemnek?

Jelen tanulmányban ezt a problémakört kívánom körüljárni. Mint látni fogjuk, ez a sokoldalú jogintézmény több helyen is beavatkozhat az igazságszolgáltatás működésébe, így az előzetes feltevése az, hogy aggályos ilyen széles körben biztosítani a kegyelmezési jogot.

A fenti állítás és a hozzá kapcsolódó kérdések megválaszolásához azonban szükséges előbb ennek az összetett jogintézménynek a behatóbb tanulmányozása. Így először általánosságban kívánok szólni a kegyelemről és annak komplexitásáról, röviden ismertetve az intézmény helyét a jogrendszerünkben. Ezt követően a köztársasági elnök által adható kegyelem néhány kérdését vizsgálom meg, majd az Országgyűlés által gyakorolható közkegyelemet tekintem át. Miután pedig megismertük a kegyelem témáját és működését, végezetül a megfogalmazott kérdésekre, a jogintézmény létjogosultságára keresem a választ.

2. Sokszínű kegyelem – a jogintézményről általánosságban

A kegyelem az egyébként kijáró megtorlásnak, büntetésnek elengedését vagy enyhítését jelenti.⁴ Az állam intézményeinek tehát egy olyan rendelkezéséről van szó, amellyel egészben vagy részben lemond büntetőhatalmi igényéről⁵, ideértve nem csak a már kiszabott büntetés eltörlését, hanem a felelősségre vonásról, azaz a büntetőeljárásról való lemondást is. A kegyelem lényege abban áll, hogy – bár a büntetőjogi változatában nyilvánvalóan számításba jön az elkövető magaviselete, személyi körülményei is – az az egyént „sem természete, sem érdem alapján nem illeti meg, és jogos igénye sem lehet rá”⁶, hiszen éppen ettől kegyelem a kegyelem.

A jogtudományon belül a büntetőjog területén találkozhatunk a vizsgált témával: azt az anyagi jog, az eljárásjog és a büntetés-végrehajtási jog is ismeri. Az anyagi jogban a kegyelem a büntethetőségi akadályok rendszerén belül⁷ a büntethetőséget megszüntető okok közé tartozik, amiket a *Büntető Törvénykönyvről* szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) 25. §-a sorol fel.

A kegyelem egy sokrétű, komplex jogintézmény. Erre az összetettségére mutathat rá az intézmény különböző szempontú csoportosítása.⁸ Személyi hatálya alapján beszélhetünk *egyéni kegyelemről* és *közkegyelemről*. Az egyéneknek való megkegyelmezés jogát a köztársasági elnök bírja, aki – személyiségi okok miatt nem nyilvános – határozatban dönthet konkrét esetekben. Közkegyelmezéssel (más néven amnesztiával, illetve általános vagy csoportos kegyelemmel)⁹ az

⁴ Juhász József – Szőke István – O. Nagy Gábor – Kovalovszky Miklós (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. I. kötet, Budapest, Akadémiai, 1992⁹, 663. o.

⁵ Ruzsiczky Éva – Szávai János (főszerk.): *Magyar Larousse, Enciklopédikus szótár*. II. kötet, Budapest, Akadémiai, 1992, 378. o.

⁶ Diós István (főszerk.): *Magyar Katolikus Lexikon*. VI. kötet, Budapest, Szent István Társulat, 2001, 428. o.

⁷ Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévay Miklós – Sántha Ferenc – Váradi Erika: *Magyar Büntetőjog. Általános Rész*. Budapest, CompLex, 2012, 172-173. o.

⁸ Blaskó Béla: *Magyar Büntetőjog. Általános Rész*. Budapest–Debrecen, Rejtjel, 2016, 281. o.

⁹ Békés Imre – Földvári József – Gáspár Gyula – Tokaji Géza: *Magyar Büntetőjog általános rész*.

Országgyűlés élhet törvényben, ez esetben egy szélesebb személyi kört érintő méltányosságról beszélünk.

A tipizálás másik szempontja lehet, hogy a büntetőeljárás mely szakaszában jelentkezik a jogintézmény. E szerint elkülöníthetjük az eljárási és a végrehajtási kegyelmet, illetve a kegyelmi mentesítést; ezek közül az *eljárási kegyelem* tartozik a büntethetőséget megszüntető okok közé, hisz ez esetben a kegyelem a büntetőeljárás lefolytatását akadályozza meg. A *végrehajtási kegyelem* a legismertebb variáns, mely értelemszerűen a már lefolytatott és jogerősen lezárt büntetőeljárásban kiszabott büntetések és egyes intézkedések végrehajtását zárja ki. A kegyelem sokszínűségét mutatja az itt megemlítendő *kötelező kegyelmi eljárás* is: a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéshez kapcsolódó, meglehetősen ellentmondásos megítélésű, és az Emberi Jogok Európai Bírósága által is aggályosnak tartott kegyelmi eljárás.¹⁰ Végül pedig a büntetés-végrehajtását követően, a törvényi és a bírósági mentesítés mellett ismert a *kegyelmi mentesítés* is. Alkalmazása esetén az elkövető a büntetőjogon kívüli hátrányos jogkövetkezmények szempontjából lesz büntetlen előéletűnek tekintendő.

A kegyelem e sokféle változata, mely az imént megemlítésre került, sokféle jogi normában ölt testet. Legmagasabb szinten az Alaptörvény tesz említést róla a köztársasági elnök, valamint az Országgyűlés jogkörei között.¹¹ Mindkét esetben a kegyelmezési jog alatt az eljárási, a végrehajtási és a mentesítéssel kapcsolatos kegyelmet is értjük. A jogforrási hierarchiában eggyel alacsonyabb szinten a Btk.¹², az új büntetőeljárás törvény¹³ (továbbiakban: Be.), illetve a büntetés-végrehajtási törvény¹⁴ rendelkezései következnek.

3. Az egyéni kegyelem

Az államfő a kegyelem megadásával „az állam büntető igényéről mond le.”¹⁵ A kegyelmezési jogok gyakorlását azonban nem tekinthetjük igazságszolgáltatási tevékenységnek, hiszen abban az elnök „nem bírálja felül a jogerős bírósági döntéssel megállapított tényállás és a bűnösség kérdését, mert nem ebben dönt”¹⁶. Ian O'Donnell a kegyelemmel kapcsolatban úgy fogalmaz, hogy az „lehet egy kísérlet az igazságszolgáltatás mérlegének újrakalibrálására”¹⁷, amivel egy, az

Budapest, BM Könyvkiadó, 1980, 228. o.

¹⁰ A tényleges életfogytiglan egyes kérdéseiről ld. bővebben: Hadházi Dávid: A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés a bűnmegelőzés szempontjából, *Magyar Rendészet* (2016) 6. sz., 133-143. o.

¹¹ Alaptörvény 1. cikk (2) bekezdés j) pont; 9. cikk (4) bekezdés g) pont

¹² 2012:C. tv. 25. § c); 99. § c); 104. §

¹³ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról: 858-862. §

¹⁴ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról: 30. §, 45-46/H. §

¹⁵ 31/1997. (V. 16.) AB határozat

¹⁶ Petrétei József: *A köztársasági elnök kegyelmezési jogáról*, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Repozitóriuma, 11. o. <http://real.mtak.hu/17303/1/kegyelem-1.pdf> [2017. 11. 28.]

¹⁷ O'Donnell, Ian: For and Against Clemency, in: *Justice, Mercy, and Caprice: Clemency and the Death Penalty in Ireland* (szerk.: Ian, O'Donnell), Oxford, Oxford University Press, 2017, 64. o.

igazságszolgáltatáson kívül álló személy avatkozik bele e folyamatba az igazság érvényesülése érdekében.

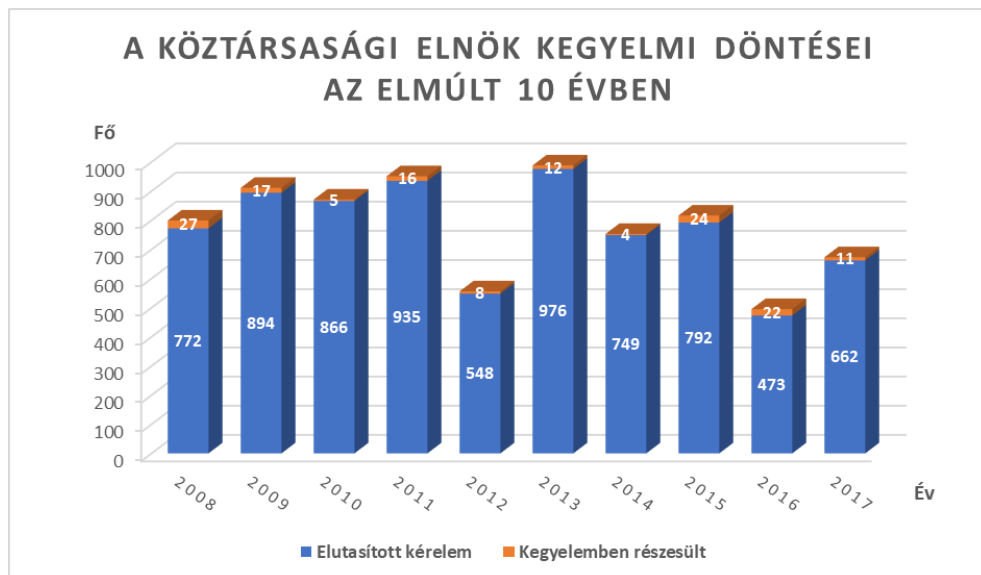
A magyar Alkotmánybíróság (továbbiakban: AB) több határozatában is foglalkozott a kegyelem kérdésével még az előző Alkotmány hatálya alatt, mivel azonban az Alaptörvény rendelkezései – sem az egyéni, sem a közkegyelem szabályozásában – nem hoztak változást, így az ott tett megállapítások ma is érvényesek. Az államfői kegyelemmel kapcsolatban az AB kimondta, hogy a „köztársasági elnök Alkotmányban biztosított kegyelmezési jogköre [...] nem korlátozható.”¹⁸ A 47/2007. (VII. 3.) AB határozat részletesebben is foglalkozik az államfő egyéni kegyelmezési jogával. Ebben az Alkotmánybíróság rögzíti, hogy a „köztársasági elnököt valódi döntési jog illeti meg abban a tekintetben”, hogy kegyelmet gyakorol-e. „Döntésében kifejezésre juttathat méltányossági, humanitárius és saját értékrendjéből fakadó erkölcsi szempontokat is.”

3.1. Ritka, mint a fehér holló? – Az egyéni kegyelem gyakorisága. Vitán felül áll, hogy a kegyelem – lévén, hogy karakterét tekintve az általános szabályokat törli át –, ha alkalmazásra is kerül, az csak kivételes esetben történhet.¹⁹ Az Országgyűlés által gyakorolható közkegyelem esetén kijelenthető, hogy ez így is van: ahogyan alább részletesen ismertetésre kerül, a rendszerváltás óta eltelt időben a parlament mindössze négy alkalommal hirdetett amnesztiát.

Bár az államfői kegyelem lényegesen gyakrabban kerül alkalmazásra, mint ahányszor közkegyelem gyakorlására kerül sor, ne feledjük: míg a közkegyelem széles – több száz vagy ezer főt meghaladó – személyi kört érinthet, addig a köztársasági elnök minden esetben az egyes egyének kérelmét bírálja el. Így alapvetően a jogintézmény kivételességével kapcsolatos elvárásunkat támasztja alá az Igazságügyi Minisztérium (továbbiakban: IM) által az egyéni kegyelmi döntésekkel összefüggésben közzétett éves kegyelmezési statisztika is.

¹⁸ 11/1992. (III. 5.) AB határozat

¹⁹ Finkey Ferencz: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Budapest, Poltzer-féle Könyvkiadó Vállalat, 1905, 541. o.

Forrás: Igazságügyi Minisztérium²⁰ (2018). Készítette: a szerző.

A fenti diagrammból látványosan kitűnik, hogy a köztársasági elnökhöz beérkező összes kérelem elenyésző része, évente átlagban valamivel több, mint 1 %-a részesül pozitív elbírálásban. Ez alapján elmondható, hogy a kegyelem kivételes eszközként érvényesül jogrendszerünkben, és az államfők is így tekintenek rá. Mindazonáltal meg kell jegyeznünk: a statisztikából nem állapítható meg, hogy a kérelmek közül hány vonatkozott eljárási vagy végrehajtási kegyelemre, illetve kegyelmi mentesítésre (bár valószínűsíthető, hogy túlnyomó többségét végrehajtási kegyelem iránt nyújtották be). Továbbá fontos adalék, hogy a közzétett adatok csak az igazságügyi miniszter felterjesztése alapján hozott kegyelmi döntéseket tartalmazzák, a legfőbb ügyész felterjesztéseit nem. Így meglehetősen kevés információval rendelkezünk a köztársasági elnök elé kerülő kegyelmi kérelmekről.

3.2. Néhány marginális kérdés. A kevés információ okozta bizonytalanságot tetézi, hogy az államfő kegyelmezési jogkörében hozott határozatok nem nyilvánosak, nem is kerülnek közzétételre a Magyar Közlönyben.

A kegyelmi határozatokról és azok (anonimizált módon történő) közzétételéről külön jogszabály nem rendelkezik, így a határozatok adatvédelmi okok miatt nem nyilvánosak. A Köztársasági Elnöki Hivatal ellen már polgári peres eljárás is folyt a határozatok megismerhetősége érdekében, amelynek jogerős lezárásaként a Fővárosi Ítéltábla Pf.20.399/2012/5. sz. határozatában megerősítette a korábbi gyakorlatot, és nem kötelezte a Hivatalt a köztársasági elnök döntéseinek

²⁰ Igazságügyi Információk – Kegyelmi ügyek: *Statisztikai adatok az igazságügyi miniszter felterjesztése alapján hozott kegyelmi döntésekről.*

<https://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/admin/download/a/58/02000/20180116%202002%20janu%C3%A1r%201-2017%20december%2031%20-%20kegyelmi%20%C3%BCgyek.pdf> [2018. 02. 15.] (továbbiakban: IM statisztika)

nyilvánosságra hozatalára.²¹

A határozatok titkossága miatt keveset tudunk a kérelmezőkről, de érdekességképpen egy nyilvánosságra került esetről azért érdemes beszámolni. A médiából ismert lehet Geréb Ágnes, az otthonszülésért küzdő szülész-nőgyógyász ügye, aki eljárási kegyelemért folyamodott az államfőhöz 2012-ben. Áder János köztársasági elnök ezt megtagadta, és – feltételezhetően a közérdeklődésre tekintettel – külön közleményt is kiadott a döntéséről (bár erre nem lett volna köteles). Ebben kifejezésre juttatta indokait is, miszerint „[a]z igazság és törvényesség érvényre juttatásánál semmi sem lehet fontosabb, mely egy jogállamban egyedül az igazságszolgáltatás, a független bíróság feladata és felelőssége. Az igazság körültekintő és pontos feltárása érdekében” utasította el az eljárás megszüntetésére irányuló kérelmet; Geréb végrehajtási kegyelmi kérvényének elbírálását pedig az eljárás jogerős lezárásáig elhalasztotta.²²

A kegyelmezési joggal kapcsolatos másik felvethető kérdés a miniszteri ellenjegyzés szükségessége. Ez az aktus érvényességi kelléke az államfői döntésnek²³; ezzel vállalja át a kormány egy tagja a politikai felelősséget a köztársasági elnöktől. Egyes szerzők szerint ez nem is lenne feltétlen indokolt.²⁴ E két kérdéskör viszont már tisztán az alkotmányjog területére tartozik, így ezek részletesebb vizsgálatát e büntetőjogi tárgyú dolgozat keretében nem kívánom elvégezni.

4. A közkegyelem

4.1. A közkegyelemről általánosságban. Az egyéni kegyelem eljárásának és működésének szabályai meglehetősen részletesen kerültek meghatározásra a büntetőeljárás törvényben.²⁵ A közkegyelem gyakorlásáról viszont a Be. nem szól, az Alaptörvény pedig csak annyi további rendelkezést tartalmaz, hogy a 8. cikke kimondja e kérdésben népszavazás tartásának tilalmát. Tehát az amnesztia keretei nem kerültek normába öntésre, „nincs általános törvényi szabályozás, [így erről] az Országgyűlés esetenként, külön törvény útján dönthet”²⁶.

Ennélfogva a törvényhozást nem köti semmi sem abban, hogy mikor, milyen

²¹ A kegyelmi határozatok az érintett nevét, születési adatait, anyja nevét, a kegyelemmel érintett bírósági ítélet ügyszámát és az érdemi kegyelmi döntést tartalmazza indokolás nélkül. Az Ítéletábról szerinti a döntés tartalmán kívül a többi információ személyes adatnak minősül (a bírósági ügyszám az érintett személy azonosítását nem zárja ki, így ez is); az egyetlen nyilvánosságra hozható adat (a döntés tartalma) pedig megismerhető a közzétett statisztikából.

²² Köztársasági Elnöki Hivatal: *A köztársasági elnök közleménye Geréb Ágnes kegyelmi kérvényeiről*. <http://www.keh.hu/sajtokozulmenyek/1670->

[A_koztarsasagi_elnok_kozulmenye_Gereb_Agnes_kegyelmi_kervenyeirol](http://www.keh.hu/sajtokozulmenyek/1670-) [2017.12.12.]

²³ Alaptörvény 9. cikk (5) bekezdés

²⁴ Kilényi Géza: Az egyéni kegyelmezési jogkör az alkotmányfejlődés tükrében, in: *Emlékkönyv Ádám Antal egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára* (szerk.: Petrétei József), Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2000, 126-130. o.

²⁵ 2017.XC. tv. 858-862. §

²⁶ Trócsányi László – Schanda Balázs (szerk.): *Bevezetés az alkotmányjogba*. Budapest, HVG-ORAC, 2016, 288. o.

körben és mértékben gyakorol általános kegyelmet, az AB szerint a „kegyelmezési jog lényegében korlátlan, köre, mértéke és feltételei tekintetében a kegyelmezési jog gyakorlójának céljától és elhatározásától függ.”²⁷ Egyetlen korlátja, hogy a kegyelemmel nem sértheti az egyenlő bánásmód követelményét, illetve az AB megjegyzi, hogy ennek során „a társadalom védelmét és az igazságszolgáltatás érdekeit [is] figyelembe” kell vennie.²⁸ A testület egy másik határozatában rögzíti, hogy „a rendkívüli és nem ismétlődő helyzet kezelésére figyelemmel a jogalkotónak kellő szabadsággal kell bírnia a nemzeti megbékélés szempontjainak érvényre juttatása során, feltéve, hogy az Alaptörvény rendelkezései nem sérülnek.”²⁹

Mint az egyéni kegyelemnél, úgy amnesztia esetén is, a parlament „az állam büntető igényéről” mond le.³⁰ Ezen „általános, személyes mérlegelés nélküli”³¹, „államhatalmi beavatkozás”³² során „[m]eghatározott bűncselekmények elkövetői – kilitűktől függetlenül – mentesülnek a büntetőjogi felelősségre vonás alól.”³³

Bár erre nézve sincs konkrét előírás, de a jogirodalom szerint – a gyakorlattal is alátámasztva – a parlament csak a közkegyelmet „elrendelő törvény elfogadása előtt elkövetett jogellenes cselekmények esetén mondhat le [...] büntetőigényéről”. Ellenkező esetben, ha az amnesztia megadása után elkövetett deliktumok is részesülnének az elengedésben, az a jövőre vonatkozóan szabad utat engedne, egyenesen bátorítana bizonyos bűncselekmények elkövetésére.³⁴

4.2. Közkegyelemi törvényeink a rendszerváltást követően. Az Országgyűlés a Magyar Köztársaság 1989-es kikiáltását követően négy alkalommal élt azon alkotmánybeli, majd alaptörvénybeli jogával, hogy amnesztiát adott. E törvények mindegyike „*A közkegyelem gyakorlásáról*” címet viseli. Közös jellemzőjük továbbá, hogy valamennyi tartalmaz az eljárási kegyelemre, a végrehajtási kegyelemre és a kegyelmi mentesítésre vonatkozó rendelkezéseket is.

4.3. Az 1989. évi XXXVII. törvény. A rendszerváltás idején született három amnesztiatörvényünk közül sorrendben az első, melyben a Magyar Köztársaság kikiáltása alkalmából gyakorolt közkegyelmet az Országgyűlés. A jogszabály 5. §-a rendelkezik az eljárási kegyelemről. Az (1) bekezdés kimondja, hogy a köztársaság kikiáltása, azaz „1989. október 23-a előtt elkövetett bűncselekmények miatt büntetőeljárás nem indítható, illetőleg nem folytatható gondatlanságból elkövetett bűncselekmény esetén”, valamint meghatározott személyek ellen. Így megszűnt a büntethetősége a teherben lévő nőnek; az anyának, aki tizennegyedik életévét be nem töltött gyermekével él; az ötvenötödik életévét betöltött nőnek és a hatvanadik életévét betöltött férfinek; illetve annak, aki életveszélyes vagy

²⁷ 39/1991. (VII. 3.) AB határozat

²⁸ 40/B/1990. AB határozat

²⁹ 24/2013. (X. 4.) AB határozat [74] bek.

³⁰ 39/1991. (VII. 3.) AB határozat

³¹ Élesztős László (főszerk.): *Magyar Nagylexikon*. X. Kötet, Budapest, Magyar Nagylexikon, 2000, 700. o.

³² Kollega Tarsoly István (főszerk.): *Révai Új Lexikona*. XI. kötet, Szekszárd, Babits, 2003, 461-462. o.

³³ Bíró Endre: *Jogi szótár*. Budapest–Pécs, Dialógus Campus, 2006, 290. o.

³⁴ Sente Zoltán: Az Országgyűlés, in: *Az Alkotmány kommentárja I.* (szerk.: Jakab András), Budapest, Századvég, 2009, 628-629. o.

gyógyíthatatlan súlyos betegségben szenved. Gondatlan deliktum és a felsorolt személyi kör esetén is feltétel, hogy „a bíróság előreláthatóan nem szabna ki három évi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést” ellenük.

Azonban a (2) bekezdés lehetővé teszi a terhelt számára, hogy kérje a büntetőeljárás folytatását. Mint az 1998-as Be.-ben³⁵ szabályozott egyéni kegyelem esetében, e közkegyelmi törvény is a büntetőeljárást megszüntető határozat közlésétől számított nyolc napon belül biztosít erre lehetőséget.

A jogszabály 7. §-a kegyelemből kizáró okokat tartalmaz: a visszaesőkénti minőséget, illetve néhány súlyosabb deliktumot von ki a kegyelem hatálya alól.

Mint látjuk, a törvényhozás óatosan él a megbocsátás jogával, nem kívánja a közkegyelem hatókörét túlzottan széleskörben megvonni: egyfelől a gondatlan bűncselekményeknél ad erre lehetőséget, másfelől egy olyan elkövetői kört határoz meg, akikkel szemben a humanitárius szempontok a meghatározóak. Mindehhez hozzákapcsolva a bíróság által kiszabandó büntetés várható mértékét. Szimbolikus jelentősége van annak³⁶, hogy 1989. október 23-a előtt elkövetett deliktumok esetén érvényesül az eljárási kegyelem.

4.4. Az 1990. évi XXXIX. törvény. A következő közkegyelem gyakorlásáról szóló jogszabályt a törvényhozás a megalakulása alkalmából, illetve Nagy Imre és mártírtársai haláláról való megemlékezésékként alkotta. A törvény indokolása szerint a „szabad választásokkal létrejött Országgyűlés megalakulása a magyar nemzet történelmében olyan kiemelkedő esemény, amely indokoltá teszi közkegyelem gyakorlását.”

Az amnesztiatörvény szerint az 1990. június 1-je előtt elkövetett cselekmények miatt nem volt indítható, illetve nem volt lefolytatható büntetőeljárás. Az itt felsorolt büntetendő cselekmények közé tartoztak a vétségek, illetőleg a büntettek két csoportja. Egyrésztől azok, melyeket (az akkor hatályban lévő, 1978-as) Btk. háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban rendelt büntetni; a hivatali visszaélés, a vesztegetés és a hűtlen kezelés kivételével. Másrésztől azok a büntettek, amelyek a gazdasági bűncselekmények körébe tartozó ún. gazdálkodási kötelességeket sértő, illetve a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények és a pénzügyi bűncselekmények voltak: ezek közül az öt évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetés kiszabásával fenyegetett büntettek estek a közkegyelem hatálya alá. A (2) bekezdés ez esetben is a terhelt azon jogát rögzítette, miszerint kérheti a büntetőeljárás folytatását. A kizáró körülmények az előző törvényhez hasonlóan alakultak.

A fentebbi két törvénynek a végrehajtási kegyelmi rendelkezései voltak dominánsak, és érvényesültek széles körben; ezzel szemben az 1991-es és az azt követő, 2012-es közkegyelmi normák esetében az eljárási kegyelem szabályai inkább a meghatározóak.

4.5. Az 1991. évi V. törvény. A rendszerváltás utáni harmadik közkegyelmi

³⁵ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról: 598. § (6)

³⁶ Váczi Péter: *Kegyelem! A közkegyelem intézményéről és a semmisségi törvényekről*, in: *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére* (szerk.: Szoboszlai-Kiss Katalin – Deli Gergely), Győr, Universitas-Győr, 2013, 553. o.

törvényünk megalkotásának körülményei a „taxisblokádként” elhíresült eseményekre vezethetők vissza.³⁷ A parlament a helyzet békés megoldása érdekében alkotta meg a nevezett jogszabályt, melynek indokolása is úgy fogalmaz: „[a]z ország előtt álló nehéz feladatok megoldásához szükséges társadalmi béke biztosítása érdekében az Országgyűlés elhatározta, hogy közkegyelmet gyakorol”.

Az 1. § szerint „nem indítható, illetve nem folytatható büntetőeljárás az 1990. október 25-étől 28-áig terjedő időben az ország életét megbénító útelzárásokkal összefüggésben” elkövetett kényszerítés, személyi szabadság megsértése, közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény, közérdekű üzem működésének megzavarása, törvény vagy hatósági rendelkezés elleni igazgatás és előljárói intézkedés elmulasztása miatt. A 2. § alapján szintén nem indítható, nem folytatható eljárás a nevezett időben elkövetett, öt évet meg nem haladó szabadságvesztéssel fenyegetett, „azon bűncselekmények miatt sem, amelyeket az útelzárásokkal akadályozott személyek az útelzárásokkal összefüggésben elkövettek.” A törvény 7. §-a ez esetben is biztosította a kegyelemben részesültek számára, hogy kérhessék a büntetőeljárás folytatását.

4.6. A 2012. évi XII. törvény. A rendszerváltást követően, a – jelenleg – utolsó közkegyelmi aktus meghozataláig 21 évnek kellett eltelnie, hogy a parlament 2012-ben újra, ezúttal az Alaptörvény hatályba lépése alkalmából gyakoroljon általános kegyelmet. A 2012. évi XII. törvény megszületésének most is voltak politikai előzményei. Ahogy a törvény indokolása is tartalmazza: „2011. december 23. napján számos személy tiltakozása kifejezéseként egymáshoz, illetve az Országházat körülvevő elzárt terület egyes kapuihoz láncolta magát és ezzel lezárta a terület több bejáratát.”

A jogi norma 1. §-a alapján 2011. december 23-án az Országházat körülvevő elzárt terület egyes bejáratainak (több személy egymáshoz, illetve a kapukhoz láncolásával megvalósított) lezárásával összefüggésben elkövetett személyi szabadság megsértése büntett esetén részesültek – többek között – eljárási kegyelemben az elkövetők.

A törvény – szemben a korábbi hagyományokkal – ez esetben nem biztosította annak lehetőségét, hogy az elkövetők kérhessék a büntetőeljárás folytatását; bár, mint arra fentebb utaltam, erre nézve nem is állt fenn jogszabályi kötelezettsége az Országgyűlésnek.

A kegyelemben részesültek sérelmezték azt, hogy a törvény a büntett elkövetését tényként kezeli, és nem biztosítja, hogy e kérdés felől bíróság határozhasson, ezzel megsértve a jó hírnévhez való jogukat és az ártatlanság vélelmét. Ezért alkotmányjogi panasszal éltek, amit azonban az Alkotmánybíróság elutasított, egyrésztől elkésettség miatt, másrészt az AB úgy vélte, a támadott jogszabályt „nem lehet úgy érteni, hogy a [...] [törvény] maga eldönti: az

³⁷ „1990. október 25. és 28. között Magyarországon a Kormánynak az üzemanyagok árát emelő intézkedésével kapcsolatban tiltakozás robbant ki, amelynek során az ország életét megbénító úttorlaszokat létesítettek.” (1991:V. tv. indokolása) E tiltakozást nevezte a média taxisblokádnak, mivel abban elsősorban taxiskok és magánfuvarozók vettek részt.

indítványozók elkövették a bűncselekményt.”³⁸

A kérdés vizsgálatát az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB) is elvégezte. Az EJEB szintén arra az álláspontra helyezkedett, hogy az amnesztiatörvény nem sérti az Emberi Jogok Európai Egyezményét³⁹, mivel az nem garantálja a büntetőeljárás bizonyos befejezéséhez való jogot. Az EJEB szerint az a tény, hogy az eljárás hivatalos bírói ítélet nélkül ér véget, még nem ássa alá az ártatlanság vélelmét.⁴⁰

5. A kegyelem létjogosultságának problémája

Látva a kegyelem komplexitását, hogy mily sok oldalról tud az igazságszolgáltatásba beavatkozni⁴¹, tisztázandó a kérdés, hogy miért is van szükség jogrendszerünkben e „kiegészítő”⁴² intézményre. Találhatunk-e olyan jogelméleti indokokat, amelyek alátámasztják létét, vagy pusztán a hagyomány okán, netán a múlt iránti tiszteletből, mintegy történelmi tüneményként maradt ránk e jogintézmény?

5.1. A kegyelem elleni és melletti érvek. A jogintézmény *ellen* leggyakrabban felhozott állítások közé tartozik, hogy a jogkör gyakorlója – „a törvényes jog érvényesülésének megszakításával”⁴³ – felülírja az igazságszolgáltatás döntését, ezzel részben sérti is a hatalommegosztás elvét.⁴⁴ Fontos azonban e ponton hangsúlyozni, hogy a kegyelem sosem a bíróság által hozott határozat felülbírálása vagy annak értékelése, hanem egy attól független méltányossági döntés. Mindazonáltal megakadályozza a kimondott igazság érvényesülését, így tulajdonképpen szemben áll az igazsággal, igazságszolgáltatással.⁴⁵

Ezenfelül a kegyelem ellen szóló érv az is, hogy áttörve a törvény előtti egyenlőség elvét, méltánytalan helyzetet eredményezhet azzal, ha annak alkalmazása hasonló ügyekben különböző „kimeneteket” eredményezhet.⁴⁶ Emellett nélkülözi a racionalitást, mivel – szemben a „körültekintően megfontolt és következetesen alkalmazott” kritériumokat érvényre juttató bírói döntéssel – a

³⁸ 3013/2013. (I. 21.) AB végzés [8] bek.

³⁹ Az indítványozók az Egyezmény 6. és 8. cikkeinek megsértésére hivatkoztak (a *tiszteletes tárgyaláshoz való jog* részeként az ártatlanság vélelme; a *magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog* részeként a jó hírnév megsértését sérelmezték).

⁴⁰ ECHR: *Case of Béres and Others v. Hungary*. (Application nos. 59588/12, 59632/12 and 59865/12.) 33. bek.

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"tabview":\["document"\],"itemid":\["001-170389"\]} \[2018. 01. 09.\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

⁴¹ Kukorelli István (szerk.): *Alkotmánytan I.* Budapest, Osiris, 2005, 348. o.

⁴² Schnierer Aladár: A büntetőtörvényjavaslat IX-ik fejezete, *Jogtudományi közlöny*, (1875) 38. sz., 317. o.

⁴³ Poltári Kovács Lajos: A koronázási amnesztia és a büntetés végrehajtásának felfüggesztése mellett elítéltek, *Jogtudományi Közölny*, (1917) 6. sz., 52. o.

⁴⁴ O'Donnell: i.m. 68. o.

⁴⁵ Garvey, Stephen P.: Questions of Mercy, *Ohio State Journal of Criminal Law*, (2006-2007) No. 2., 321-324. o.

⁴⁶ O'Donnell: i.m. 63. o.

kegyelem nem kíván írásbeli indokolást.⁴⁷

Ezzel szemben, a kegyelem szükségessége *melletti* érvként szokás megemlíteni a méltányosságot. Mivel a büntető törvények általános szabályokat tartalmaznak, ez eredményezhet méltánytalan helyzetet az elkövető számára – ezért szükséges biztosítani a kegyelmet, mintegy ezek korrigálására. Ugyan a modern büntetőeljárások lehetőséget adnak a bírónak arra, hogy az eljárás során, illetve a büntetés kiszabása keretében különböző, a terhelt érdekét szolgáló szempontokat juttasson érvényre, de – mondják a jogintézmény mellett érvelők – mégis lehetnek olyan körülmények, amelyeket a büntetőeljárás során nem lehet figyelembe venni (mert talán pont annak lezárása után merülnek fel), és emiatt végső soron igazságtalan lenne a kiszabott büntetés végrehajtása. Tehát másik oldalról ugyanúgy felhívásra kerülhet az igazság eszméje, amelynek érvényesülését pont a kegyelmezési jog tudja biztosítani, hisz „a kegyelem feladata és célja a magasabb igazságot összhangba hozni a társadalom érdekével és külső sorrendjével, s azért csak akkor gyakorlandó, ha a társadalom közérdeke azt megkívánja”⁴⁸.

Jogszabályban nincsenek meghatározva azok a kritériumok, melyek megvalósulása esetén kegyelmet adhat a jogkör gyakorlója, azonban a jogintézmény lényege éppen ebben ragadható meg. Így a kegyelem, elsősorban az államfői, olyan különös méltánylást érdemlő, kivételes helyzetekre tud reagálni, amik az általános jogi normákban nem nyerhetnek kimerítően megfogalmazást. Ilyen lehet például egy súlyos egészségromlás, gyógyíthatatlan betegség, fizikai-szellemi leépülés, különböző családi és személyi okok.⁴⁹ Kilényi Géza szavaival élve: „az élet sokkal változatosabb annál, hogysem merev kategóriák kalodájába lehetne bezárni”⁵⁰, ezért is van szükség az általános szabályokat áttörő kegyelemre, amely a méltánytalan döntések orvoslására szolgálhat.

5.2. Eljárási kegyelem – a köztársasági elnök tollából. Álláspontom szerint ezek alátámaszthatják az *egyéni kegyelem* körében a végrehajtási kegyelem létjogosultságát, ellenben a jogintézmény mellett szóló érvek az eljárási kegyelmet nem igazolják. Úgy gondolom, nehezen képzelhető el olyan helyzet, amikor magának az eljárásnak a lefolytatása lenne méltánytalan. Bár az nyilvánvalóan mindig együtt jár valamennyi, ha nem is jog-, de egyéb hátránnyal, mindez még nem teremt olyan állapotot, amely indokolná, hogy kegyelem miatt magát az eljárást se folytassuk le.

Jóllehet, mint arra utaltam, a kegyelmezési statisztika nem teszi egyértelművé az eljárási és a végrehajtási kegyelem arányát, de alapvetően azzal a feltételezéssel élhetünk – és erre utalhatnak egyébként az IM államtitkárának nyilatkozatai is⁵¹ –, hogy túlnyomó többségben az utóbbi fordul elő. Hiszen

⁴⁷ Uo. 65. o.

⁴⁸ Horovitz Simon: *A magyar büntetőjog rendszeres tan- és kézikönyve különös tekintettel a gyakorlati életre. Általános Rész*. Kassa, Bernovits Gusztáv Kő- és Könyvnyomdája, 1891, 327. o.

⁴⁹ Nagy Anita: Az általános kegyelmi eljárás egy kutatás tükrében, in: *Ünnepi kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára* (szerk: Karsai Krisztina [et al.]), Szeged, SZTE, 2017, 754. o.

⁵⁰ Kilényi: i.m. 126. o.

⁵¹ Kormányportál - Igazságügyi Minisztérium: *Répássy Róbert a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéséről*.

elsősorban a büntetés végrehajtása során merülhetnek fel olyan körülmények, amelyeket a bíróság nem tudott mérlegelni, és amelyek megalapozottá tehetik az államfői kegyelem gyakorlását. Ezen okok azonban a büntetőeljárás megszüntetését nem indokolják. Amíg ki nem derül, hogy az elkövető bűnös-e vagy sem az adott cselekmény tekintetében, büntetőjogi felelőssége megállapításra kerül-e vagy sem, addig – véleményem szerint – nincs okunk megakadályozni azt, hogy ez egyáltalán kiderüljön. Ugyanakkor, ha a bírósági eljárás során merülnek fel olyan körülmények, amelyek méltánylást érdemelnek, azt a hatóság megfelelően tudja értékelni és figyelembe venni az eljárásában vagy a büntetés kiszabása keretében. Így végső soron, amíg a végrehajtás alól adható kegyelem esetén valóban szóba jöhetnek olyan feltételek, amelyek indokolttá teszik a jogintézmény meglétét, addig az eljárási kegyelem esetében nem lelhető fel olyan jogelméleti indok, amely megalapozná azt.

Több európai ország is van, melynek jogrendszere nem ismeri az eljárási kegyelmet⁵², elsősorban a balti térség alkotmányainak megfogalmazásából vonhatunk le ilyen következtetéseket. Észtország alkotmánya – hallgatva a parlament által gyakorolható amnesztiáról⁵³ – az elnöki kegyelem vonatkozásában a 78. §-ban úgy fogalmaz, hogy a köztársasági elnök kegyelem útján elengedheti, illetve átváltoztathatja a kiszabott büntetéseket, de csak az elítélt elkövetők kérelmére.⁵⁴ A finn alkotmány 105. szakasza szerint egyedi ügyekben a köztársasági elnök a legfelsőbb bíróság állásfoglalásának kikérése után adhat kegyelmet a bíróság által kiszabott büntetések és egyéb büntetőjogi szankciók alól. Ugyanezen passzus mondja ki, hogy általános amnesztiát csak törvényben lehet adni.⁵⁵

A lett alaptörvény 45. pontja értelmében az elnök joga kegyelmet adni a bíróság által jogerősen elítélt elkövetőknek, és ez a pont utal arra, hogy ennek mértékét és eljárását külön törvény határozza meg. Az amnesztia jogát Lettországból is a parlament gyakorolja.⁵⁶ Litvánia alkotmányának 67. cikke a közkegyelmi törvények meghozatalának jogát a litván parlament kezébe helyezi; a 84. cikk alapján pedig a köztársaság elnöke az, aki elítélt személyeknek kegyelmet adhat.⁵⁷ A norvég alkotmány a 20. cikkében arról ír, hogy a király joga az Államtanács

<http://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/parlamenti-allamtitkarsag/beszedekek-publikaciok-interjuk/repassy-robot-a-tenyleges-eletfogytig-tarto-szabadsagvesztesrol> [2018. 01. 05.]

⁵² Kilényi: i.m. 123-126. o.

⁵³ Az észt alkotmány az észt parlament jogköreinek felsorolása között (65. §) nem nevesíti az amnesztiagyakorlás jogát. A 16) pontban viszont úgy fogalmaz, hogy a parlament határoz minden egyéb nemzeti fontosságú kérdésben, amelyet az alkotmány nem ruház az elnökre, a köztársaság kormányára, egyéb állami szervekre vagy helyi hatóságokra – e körbe tartozhat esetlegesen a közkegyelem kérdése is.

⁵⁴ The Constitution of the Republic of Estonia (28 June 1992) 78. §<https://www.president.ee/en/republic-of-estonia/the-constitution/> [2018. 02. 13.]

⁵⁵ The Constitution of Finland (11 June 1999) Section 105. <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf> [2018. 02. 13.]

⁵⁶ The Constitution of the Republic of Latvia (15 February 1922) Article 45<http://www.saeima.lv/en/legislation/constitution> [2018. 02. 13.]

⁵⁷ The Constitution of the Republic of Lithuania (25 October 1992) Article 84<http://www.lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-constitution/192> [2018. 02. 13.]

közreműködésével megkegyelmezni elítélteknek. Érdekes itt megemlíteni a norvég alaptörvény azon rendelkezését, miszerint az elkövetők dönthetnek: elfogadják a királyi kegyelmet vagy alávetik magukat a kiszabott büntetésüknek. Továbbá az idézett cikkely szerint közjogi felelősségre vonás (impeachment) esetén a kegyelemhez a norvég parlament hozzájárulása szükséges.⁵⁸

A példákban is láthatjuk, hogy a röviden áttekintett észak-európai országok alkotmányos normái a magyar Alaptörvényhez képest szűkebb körben határozzák meg a kegyelmezési jogot; nem ismerik a jogintézmény minden változatát, csak a végrehajtási kegyelmet.

Az előbb elmondottak, a felhozott érvek az egyéni kegyelemmel szemben helytállóak lehetnek, viszont ez nem feltétlen mondható el az Országgyűlés által gyakorolható amnesztiáról: mikor a törvényhozás közkegyelem részeként eljárási kegyelmet is gyakorol. Ez esetben találhatunk egy, elsősorban politikai indokot, amely igazolhatja és szükségessé teheti a közkegyelmi törvényben megfogalmazott, eljárást megszüntető okot.

5.3. Eljárási kegyelem – az Országgyűléstől. *A Magyar Büntetőjog Tankönyvében* Angyal Pál, a kegyelem megalapozottságának alátámasztására több érvet is felsorakoztat. Így nevesíti az igazságosság, a méltányosság, a célszerűség és a jóság eszméit. Az első kettő inkább a végrehajtás során érvényesülhet: a kegyelemben megjelenő igazságosság Angyal szerint a jog kijavítója; egy „kitűnő magaviselet” pedig a méltányosság körében nyerhet értékelést. A célszerűség akkor fedezhető fel, „amikor az igazságszolgáltatás érdeke szembe kerül az általános állami érdekekkel”. A kegyelem negyedik meghatározó eleme a jóság, mely országos ünnepek, örvendetes események alkalmával tör előtérbe: ezek az alkalmak a „megbocsátásra hangolnak”.⁵⁹

Ez utóbbi két indok az, amely elsősorban a közkegyelem gyakorlásakor merülhet fel. A kegyelem jóság-eleme az, mely történelmi jelentőségű események alkalmával kerül előtérbe, így történt ez nemkülönben a rendszerváltás idején vagy éppen az Alaptörvény hatálybalépése alkalmából. De a célszerűség is – mely gyakran politikai színezetben tűnik fel – szintén meghatározó lehet a jósághoz kapcsolódva: az állam, a társadalom érdekeinek érvényre juttatása. Hasonlóképpen jelent meg e célszerűség utóbb született közkegyelmi törvényeinkben.

Ha ugyanis egyének nagyobb csoportja politikai indítékból követ el valamilyen büntetendő cselekményt, a „szükséges társadalmi béke biztosítása érdekében”⁶⁰ fennállhat az az állami indok, amely ezeket a büntetőeljárásokat megakadályozza.

Reiner Ignác e célszerűséget egyenesen politikai indoknak nevezi, és szerinte a kegyelmezés „akkor is kívánatos, ha azt sem az igazság, sem a jóság nem indokolja ugyan, mindazonáltal a magában véve igazságos ítélet végrehajtása az államnak nagy kárára lenne [...]; ahol az állam nagyobb kárt szenvedne az igazságos ítélet végrehajtása által, mint amilyen kárt szenvedne az ítélet végre

⁵⁸ The Constitution of Norway (17 May 1814) Article 2 <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/english/constitutionenglish.pdf> [2018. 02. 13.]

⁵⁹ Angyal Pál: *A Magyar Büntetőjog Tankönyve*. II. kötet, Budapest, [s. n.], 1943⁹, 74-75. o.

⁶⁰ 1991:V. tv. indokolása

nem hajtása által”.⁶¹ Hiszen – ahogy már Kuncz Ignác érvel – „[i]ly esetekben lehetséges, hogy az ítélet után adott kegyelem a kegyelmi jog gyakorlásának politikai előnyeit nem volna képes előidézni. Nagy számu állampolgároknak vád alá helyezése, a vád- és védbeszédek tartása, egyfelől maga a hivatali buzgalom, másfelől a törvény sorompói elé idézett szenvedélyek a sebeket újra fölszaggatnák, a közvéleményt izgatottságban, s az egész állami organismust lázas állapotban tartanák.” A pertörlés joga mellett szólhat az, hogy lehetnek olyan rendkívüli idők, amikor egyébként büntetendő cselekmények más jelleget nyernek az adott társadalmi-politikai helyzetben, így az állam érdeke ahhoz fűződik, hogy a „feledés fátyolát” vesse a törvénysértésre.⁶²

Mindezt látva egyetérthetünk abban, hogy az Országgyűlésnek biztosítani szükséges azt a lehetőséget, hogy ha azt az állami érdek kivételesen megkívánja, közkegyelmet gyakorolhasson. Az előbbieket is nyilvánvalóvá teszik azt, ahogy Kőrösi Sándor is fogalmaz: „a kegyelem nem bírói, hanem politikai intézmény.”⁶³

5.4. Ugyanezen indok az elnöki kegyelemben? Ez okfejtést követően felmerülhet bennünk a kérdés: az egyéni kegyelem esetén az eljárási kegyelemre ugyanezen politikai okból miért ne lehetne szükség? Hisz nem csak sokak részvételével valósulhatnak meg olyan deliktumok, amelyeket politikai érdek motivált, hanem akár egy vagy néhány személy véghezvitelében is. Nem pont ezekre nézve lenne szükséges fenntartani az államfő által adható eljárási kegyelmet?

E kérdések vizsgálatánál fontos mindenekelőtt figyelembe vennünk a politikai színezetű cselekmények alapvető jellemzőjét, miszerint alanyainak elsődleges célja felhívni a figyelmet valamilyen társadalmi-politikai problémára. Hiszen ezért folyamodnak az elkövetők a polgári engedetlenség olyan fokához – vállalva annak jogkövetkezményeit is –, hogy azzal bűncselekményt kövessenek el. Mivel a céljuk, hogy a nyilvánosság tekintete rájuk szegeződjön, ezért nem áll érdekükben az, hogy az így felkeltett figyelem a büntetőeljárás megszüntetése miatt idő előtt ellankadjon. Emiatt viszont maguk az elkövetők nem terjesztenének elő kegyelmi kérelmet a köztársasági elnökhöz.

Ha az állam érdeke fűződik a büntetőeljárás megakadályozásához, akkor ezt megtehetné hivatalból induló kegyelmi eljárás keretében is. Itt viszont nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy *politikai* okról beszélünk: az eljáró ügyészség vagy a független bíróság ez esetben nem feltétlen tenne kegyelmi kezdeményezést. De még ha meg is tenné – mérlegelve a társadalmi helyzetet, és arra a belátásra jutva, hogy kegyelmi eljárást kezdeményez –, ne feledjük, a Be. szabályai szerint hivatalból indult eljárás esetén az elkövető kérheti a büntetőeljárás folytatását.⁶⁴ Így végső soron a büntethetőség meg nem szüntetése „az állam bomlását vonná maga után”, ez esetben pedig az államnak a „speciális

⁶¹ Reiner Ignác: A kegyelmezési jog, in: *Magyar Jogi Lexikon*, IV. kötet (szerk.: Márkus Dezső), Budapest, Pallas, 1903, 602. o.

⁶² Kuncz Ignác: Az ítélet előtti pertörlés (abolitio), *Jogtudományi közlöny* (1875) 42. sz., 349. o.

⁶³ Kőrösi Sándor: *A magyar büntetőjog tankönyve. Az 1878. V-ik törvényzikkben foglalt magyar büntetőtörvénykönyv alapján*. I. kötet, Budapest, Pfeifer Ferdinánd, 1879, 401. o.

⁶⁴ 2017:XC. tv. 858. § (6)

érdekét, az igazságot, az általános érdekek alá kell rendelnie.”⁶⁵

Bár amnesztiatörvényeink volt, hogy biztosították az elkövetőnek azon jogát, hogy kérhesse az eljárás folytatását, de ez nem minden esetben történt meg⁶⁶. Pont amiatt lehet indokolt e jog kizárása, hogy az átpolitizált cselekmények és azok elkövetői ne tudják „a kedélyeket továbbra is izgalomban tartani, míg a jogi apparatus ítéletet mond”⁶⁷.

Mindent összevetve, az előbbiekre tekintettel úgy gondolom, az egyéni kegyelmezés részét képező eljárási kegyelem, mint büntethetőséget megszüntető ok, nem rendelkezik olyan megfelelő jogelméleti alapokkal, melyek létét alátámasztanák.

6. Összegzés

Mint láhattuk, a kegyelem egy sokrétegű, összetett fogalom, a jogintézmény megtalálható a tág értelemben vett büntetőjog valamennyi részében: az anyagi, az eljárási és a végrehajtási jogban is. A kegyelem jogrendszerünkben jelen van egyéni és közkegyelemként is; megnyilvánulhat eljárási és végrehajtási formában, valamint kegyelmi mentesítésként.

A büntetőjog rendszeréből leginkább kívülálló elemről van szó, amely arra rendeltetett, hogy az igazságszolgáltatás kiegészítője legyen. Míg a végrehajtási kegyelemnél szélesebb azon indokok skálája, melyek annak szükségességét alátámasztják, addig az az eljárási kegyelem esetén meglehetősen szűkös. Ez utóbbi esetben ugyanis egészen más igazolások kerülhetnek előtérbe, mint a végrehajtásnál érvényesülő megbocsátásnál: a méltányosság és igazságosság helyét legfőképpen a jóság és célszerűség indokai, valamint politikai okok veszik át. Ezek pedig elsősorban az amnesztiában juthatnak kifejezésre, szemben a köztársasági elnöki kegyelemmel.

Összességében megállapíthatjuk, hogy – megfelelő jogfilozófiai megalapozottság híján – az eljárási kegyelem csak részben indokolt jogintézmény. A közkegyelem területén találhatunk olyan igazoló elvet (a politikai okot), amely alátámasztja a kegyelem eljárási változatának létét, az egyéni kegyelem esetében azonban nem. A büntethetőséget megszüntető államfői kegyelem politikai színezetű ok érvényesítésére nem alkalmas, ezért – úgy vélem – jogelméleti megalapozottság híján léte nem is indokolt jogrendszerünkben.

⁶⁵ Reiner: i.m. 602. o.

⁶⁶ Mint azt fentebb láttuk, a 2012:XII. tv. nem biztosította e jogot.

⁶⁷ Kacziány Nándor: Királyi kegyelem a bűnvádi eljárásban II, *Jogtudományi közlöny* (1875) 48. sz., 413. o.